

האוניברסיטה העברית בירושלים
בית הספר לחינוך
המגמה לסוציולוגיה של חינוך

"משפחה בשלט רחוק":

הבניית קשרים משפחתיים של מהגרים צעירים רוסים בישראל עם הוריהם

הרחוקים

עבודת מחקר לקבלת תואר מוסמך

מגישה: ז'ניה גורבצביץ'

מנחה: פרופ' עדנה לומסקי-פדר

21 ינואר, 2015

תקציר

מטרת העבודה היא ללמוד על האופן בו נבנית המשפחה, כלומר על הפרקטיקות באמצעותן נבנית ומתוחזקת משפחתיות. חקר המשפחה בהגירה מאפשר, לטענתי, לפרק את המובן מאילו של מושג המשפחה, מאחר והגירה מעמידה את בני המשפחה במצב שמאלץ אותם לקיום יותר מודע של "עבודת המשפחה (kinwork)".

בתנאים אלה, השאלה המרכזית שעמדה בפניי היא כיצד נעשית "עבודת המשפחה" בהיעדר מרחב משותף, מפגשים פנים מול פנים, השתתפות באירועים משפחתיים האחראים על יצירת סולידריות. כיצד משפחות המתקיימות בתנאים של פיצול גיאוגרפי ומרחק בין דורי ממשיכות להתקיים כמשפחות? מהן הפרקטיקות שמסייעות על אף התנאים של הפרדה לתחזק ולשמור על משפחתיות?

העבודה תתמקד בקבוצה של צעירים דוברי רוסית בגילאי 28-32 החיים כיום בישראל. תחנה אחת משותפת במסלול חייהם של צעירים אלה: בהיותם בני 17-18 הם הגרו לבד, ללא הוריהם, ממדינות חבר העמים לישראל. עד עכשיו הם ממשיכים לבנות את חייהם כאן, כאשר ההורים נשארו בארץ מוצא.

ללא האפשרות לצפות בפרקטיקות לשמירה על הקשר המשפחתי, בחרתי ללמוד על כך מתוך התיאורים של הילדים הבוגרים החיים כיום בישראל. לפי הגישה הפנומנולוגית דרך הראיונות שאפתי להיחשף לאופן בו הצעירים מציגים ומפרשים את קשריהם עם ההורים הרחוקים. מהראיונות מצאתי שתי פרקטיקות עיקריות המרכיבות את "עבודת המשפחה" והן שיחות טלפון שבועיות ומפגשים פנים מול פנים בביקורי מולדת (לרוב פעם בשנה). שיחות טלפון שבועיות מתפקדות כריטואלים האחראים על תחזוק יציבות הקשר המשפחתי השוטף ואילו המפגשים מהווים פרקטיקה נדירה יותר שנועדה לשבור את הסדר הקיים ביחסים על מנת לעדכן ולבנות אותו מחדש.

לטענתי, שתי הפרקטיקות מתפקדות יחד כשני רכיבים של עבודת המשפחה כאשר כל אחת מהן משלימה, מאזנת ותלויה בקיומה של השנייה: שיחות הטלפון מצד אחד והביקורים מצד שני. פרקטיקות אלה מווסתות את הדינמיקה ביחסים על שני צירים מרכזיים. ראשית, המתח שבין שינוי והמשכיות: בעוד שריטואל של שיחות טלפוניות מספק ממד של יציבות והמשכיות לקשר המרוחק, המפגשים בביקור מספקים מרחב עדכון ומכניסים שינויים הנדרשים על מנת שהיחסים בין בני המשפחה יהיו קשורים למציאות חייהם היומיומיים שבה הם מנותקים למעשה. הציר הנוסף עליו מתקיימים יחסי הגומלין בין שתי הפרקטיקות הוא של התקרבות וריחוק: שיחות הטלפון מגלמות את הריחוק מעצם טבען וגם הודות לצורה הריטואלית שהן מקבלות כאשר מה שחשוב בהן הוא עצם קיומן ופחות התכנים שמועברים. לעומת זאת, הביקורים בהם המפגש הוא ממושך, לא פורמלי וטעון רגשות מגלם את הקרבה שביחסים. בעוד שריטואל של הקשר השוטף טומן בתוכו סכנה להתרחקות ביחסים (הודות למרחקים גיאוגרפיים ובתרבותיים ואסטרטגיה של סימון גבולות במהלך השיחות הטלפוניות), המפגשים מושכים את היחסים לעבר הקוטב של התקרבות (הקשורה לרצון ליחסים קרובים ופתוחים יותר וצורך בהתעדכנות לגבי השינויים שעוברים על בני המשפחה). תחזוק הקשרים המשפחתיים, אפוא, מתקיים כאן הודות לשמירה על האיזון העדין בין כל הקטבים. המרחק כמאפיין מרכזי ביחסיהם בין בני המשפחה המתוארים בעבודה זו מאיר באור חזק יותר את הריטואליזציה של תחזוק הקשרים המשפחתיים. גבולות הזמן הקצוב (גם בשיחות טלפוניות וגם בביקורי בית) מבליטים ומחדדים את הפרקטיקות ליצירה ושמירה על משפחתיות, אשר מרוחות על פני הזמן בתנאים אחרים.